

Someron kaupungin

Esiopetuksen opetussuunnitelma

Somero

1. Johdanto.....	4
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	6
2. 1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	7
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.....	7
2.3 Arvoperusta.....	8
2.4 Oppimiskäsitys.....	9
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	9
Ajattelu ja oppiminen.....	10
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.....	12
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	12
Monilukutaito.....	13
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.....	14
Osallistuminen ja vaikuttaminen.....	14
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.....	15
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.....	15
Kaikille yhteinen esiopetus.....	16
Oppimisen ja oivalluksen ilo.....	16
Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana.....	17
Hyvinvointi ja turvallinen arki.....	17
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	18
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	18
Yhteistyö esiopetuksessa.....	19
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	20
Yhteistyö siirtymävaiheissa.....	21
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	22
4.1 Monipuoliset työtavat.....	22
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	23
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	24
Ilmaisun monet muodot.....	25
Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet.....	25
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet.....	25
Kielen rikas maailma.....	27
Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet.....	28
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet.....	28

Minä ja meidän yhteisömme	29
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet	29
Tutkin ja toimin ympäristössäni	31
Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet	31
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet	31
Kasvan ja kehityn	33
Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet	33
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet	33
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	35
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	36
Kaksikielinen esiopetus	36
Laajamittainen kaksikielinen esiopetus	36
Suppeampi kaksikielinen esiopetus	37
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	38
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	38
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	40
5.3 Yleinen tuki	41
5.4 Tehostettu tuki	42
Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana	42
5.5 Erityinen tuki	43
Erityisen tuen päätös	44
Pidennetty oppivelvollisuus	45
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	46
Osa-aikainen erityisopetus	46
Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet	46
6. Oppilashuolto	48
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö	48
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	50
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	50
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	52
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	53

1. Johdanto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen mukainen valtakunnallinen määräys¹, jonka pohjalta on laadittu Someron kuntakohtainen esiopetuksen opetussuunnitelma. Esiopetuksen velvoittavuudesta säädetty laki tuli voimaan 1.8.2015 ja tämän lain myötä lapsen on osallistuttava vuoden kestävänsä esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna.

Esiopetuksen opetussuunnitelman laadinta on Somerolla ollut osa laajempaa opetussuunnitelmaprosessia, josta on vastannut paikallinen ohjausryhmä. Opetussuunnitelmatyö aloitettiin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteisellä koulutuksella keväällä 2015, jonka jälkeen saman kevään aikana toteutettiin kolme työpajaa lastentarhanopettajille. Työpajoissa käsiteltiin esiopetuksen arvopohjaa, toimintakulttuuria, oppimiskäsitystä ja oppimisympäristöjä.

Kevään 2015 aikana osallistettiin huoltajia sekä esiopetuksessa tällöin olleita lapsia opetussuunnitelman laadintaan. Huoltajilta ja lapsilta kerättiin kyselyllä tietoa siitä, miten esiopetusvuodelle mahdollisesti asetetut odotukset olivat toteutuneet esiopetuksen arjessa. Lisäksi toivottiin kehittämisideoita laadittavaan opetussuunnitelmaan.

Syksyllä 2015 toteutettiin lastentarhanopettajille työpaja, jossa pohdittiin lapsen kasvun tukemista esiopetuksessa. Keväällä 2016 järjestettiin koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle learning-cafe -tyyppinen ilta, jossa henkilökunta tarkasteli ja kokosi näkemyksiään opetuksen tavoitteista oppimiskokonaisuuksiin nähden.

Someron esiopetuksen opetussuunnitelma säätelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetusta tarjoavissa yksiköissä kaupungin alueella. Koko kaupungin yhteisen esiopetuksen opetussuunnitelman tarkoituksena on tarjota tasavertainen ja yhdenmukainen esiopetus kaikille esiopetukseen osallistuville lapsille. Esiopetusta annetaan Somerolla suomen kielellä. Opetussuunnitelman lähtökohtana on jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen sekä edelleen perusopetukseen. Kasvatuskumppanuus esiopetuksen henkilöstön ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kuin myös perusopetuksen kanssa nähdään tärkeänä osana kasvatuksellisen jatkumon toteutumisessa. Opetussuunnitelman lähtökohtana on esiopetusvuoden ajanjakson tärkeys lapsen elämässä, jossa leikillä on tärkeä rooli lapsen oppimisessa. Kokemuksellinen ja ilmiölähtöinen oppiminen on toiminnan perustana, jossa lapsella on mahdollisuus oppia omista lähtökohdistaan käsin ja lapsi osallistuu toiminnan suunnitteluun sekä toteutukseen.

Kasvatuskumppanuutta henkilökunnan ja huoltajien välillä on toiminnan perustana. Henkilökunnan sitoutuminen tehtäväänsä vaikuttaa merkittävästi esiopetuksen oppimisympäristön myönteiseen kehittymiseen. Tehtäväänsä sitoutunut henkilöstö on ammatillisesti valmis tarkastelemaan asenteitaan, muokkaamaan työtapojaan sekä oppimaan uutta.

Someron esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon

- [Someron kaupunkistrategia 2025](#)
- [Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma](#)
- Opetustoimen ja esiopetuksen tvt-strategia (lisätään syksyllä 2016)
- Tasa-arvosuunnitelma (lisätään syksyllä 2016)
- Kaupungin ilmasto-ohjelma
- Varhaiskasvatussuunnitelma
- [Oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelma](#)

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13 §

- Päiväkotien turvallisuussuunnitelmat
- Päiväkotien toimintasuunnitelmat

Esiopetuksen opetussuunnitelma rakentuu valtakunnallisista periaatteista sekä kaupunkikohtaisista lisäyksistä (vihreät lokerot).

Opetussuunnitelman kuvat ovat Leivonpesän päiväkodissa 2015-2016 esiopetuksessa olleiden lasten piirustuksia.

Kuva 1. Esiopetuksen opetussuunnitelman laadintaprosessi

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaan:

Esiopetuksen tärkeitä periaatteita:

- esiopetuksella on suuri merkitys lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä
- esiopetus nähdään tärkeänä ajanjaksona lapsen elämässä
- leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla
-

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan esiopetuksen tavoitteena on

- yhdessä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa muodostaa lapsen kasvulle ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle
- edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä
- toiminnan suunnittelu lapsilähtöisesti ja tehtävänä vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa sekä käsitystä oppijana
- opetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti
- opetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta
- lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen
- lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Somerolla esiopetusta järjestetään tarvittaessa kaikissa kunnallisissa päiväkodeissa kaupungin keskustassa, Pitkäjärvellä ja Oinasjärvellä. Kaupungin keskustassa esiopetusta järjestetään lisäksi erillisessä esiopetusryhmässä niille lapsille, jotka eivät tarvitse esiopetuksen lisäksi täydentävää päivähoitoa.

Esiopetukseen ilmoittautuminen toteutetaan keväisin kouluun ilmoittautumisen ja päivähoito - haun yhteydessä. Esiopetusta järjestetään Someron kaupungin alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna vähintään 700 tuntia lukuvuodessa. Opetuskielenä esiopetuksessa on suomenkieli ja esiopetuksen opetussuunnitelma hyväksytään Somerolla suomenkielisenä. Esiopetuksen lukuvuosi noudattaa pääosin perusopetuksen lukuvuosisuunnitelmaa. Kaupunkitason esiopetuksen opetussuunnitelma ohjaa koko kaupungin esiopetusta eikä yksikkökohtaisia suunnitelmia tehdä. Yksikkötason oppilashuoltosuunnitelma on laadittu koko Someron esiopetusta koskevaksi suunnitelmaksi.

Yksikkö- ja ryhmätasolla laaditaan erilliset toimintasuunnitelmat esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen. Vuosittain laaditaan esiopetuksen yhteinen toimintasuunnitelma, joka viedään tiedoksi vanhemmille esiopetusryhmien kautta.

Someron esiopetuksessa on keväällä 2016 otettu Wilma käyttöön. Wilma on sähköinen järjestelmä huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön väliseen tiedonvaihtoon.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Esiopetusvuosi on tärkeä osa lapsen oppimisen polkua ja tärkeä vaihe lapsen elämässä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä on tärkeää. Esiopetusvuosi nähdään luontaisena jatkumo varhaiskasvatuksesta kouluun.

Kasvatuskumppanuus henkilöstön ja vanhempien välillä on ensiarvoisen tärkeää ja yhdeksi tärkeäksi yhteistyökanavaksi on otettu käyttöön Wilma. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöllä on yhteiset kehittämis- ja koulutuspäivät, joissa toimintaa ja yhteistyötä suunnitellaan, kehitetään sekä arvioidaan. Kuukausittain päiväkotiyksiköistä osallistuu henkilöstöä Suunnittelu- ja Kehittämistyöryhmään (Suke), jossa kehitetään toimintaa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Someron varhaiskasvatussuunnitelmassa ja esiopetuksen opetussuunnitelmassa on kuvattu nivelvaiheen prosessi varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

Yksikkötason esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelmassa, joka Somerolla on koko esiopetuksen yhteinen suunnitelma, kuvataan nivelvaiheen prosessi esiopetuksesta perusopetukseen. Jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (Leops, liite 1), joka perusopetukseen siirtymisen yhteydessä siirretään vanhempien kautta lapsen tulevalle opettajalle. Lapsen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinta varmistaa lapsen yksilölliset tarpeet, mielenkiinnon kohteet ja lapsen osaamistason huomioon ottamisen sekä mahdollistaa yksilöllisten tavoitteiden asettamisen esiopetuksessa mutta myös lapsen siirtyessä perusopetukseen.

2.3 Arvoperusta

Someron esiopetuksen arvot pohjautuvat esiopetuksen opetussuunnitelman arvoihin (2014, 15) ja sivistystoimen yhteisiin arvoihin.

Esiopetuksessa korostamme näkemystä, että lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas. Toiminnan perustana on käsitys siitä, että jokaisella on erilainen tapa oppia. Lapsella on myös oikeus oppia omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Someron sivistystoimen ja esiopetuksen arvot:

Asiakaslähtöisyys

- lapsi on ainulaatuinen ja arvokas
- lapsen yksilöllinen huomioiminen omine henkilökohtaisine tarpeineen
- lapsella on oikeus oppia omista lähtökohdistaan käsin
- lasten tasapuolinen ja oikeudenmukainen kohtaaminen
- henkilökunta kohtaa ja kuuntelee lasta aidosti
- henkilökunnan positiivinen ja kannustava ote
- kasvatuskumppanuus -> yhteistyö vanhempien kanssa
- vanhempien kuuleminen ja osallisuus

Yhteistyö

- toisten huomioiminen, erilaisuuden hyväksyminen ja arvostaminen
- tasa-arvo ja yhdenvertaisuus
- hyvä ja toista kunnioittava käyttäytyminen
- oikeudenmukaisuus
- yhteisöllisyys
- henkilöstön ja huoltajien yhteistyö, avoin ja kunnioittava suhtautuminen
- yhteistyö varhaiskasvatuksen sidosryhmien kanssa
- yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemus
- vanhemmuuden tukeminen

Vastuullisuus

- vastuu omasta toiminnasta ja yhteisistä asioista
- oikean ja väärän ymmärtäminen
- kestävä elämäntapa: pidetään huolta omista ja yhteisön omaisuudesta sekä ympäristöstä
- henkilökunta sitoutuu yhteisesti sovittuihin sääntöihin ja toimintamalleihin lasten edun mukaisesti
- sitoutuneisuus
- henkilökunta sitoutuu tiimityöhön
- henkilökunnan joustavuus
- omien ammatillisten työtapojen muokkaaminen tarvittaessa

Hyvinvointi

- kannustava palaute ja sen merkitys lapsen minäkuvan kehitykselle
- lapsi oppii leikkien ja iloiten, ilo oppimisesta

Somerolla on esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmatyö opetussuunnitelma -työ alkoi yhteisestä koulutuksesta esiopetuksen ja perusopetuksen henkilöstön kanssa 3.3.2015 Joensuun koululla. Esiopetuksen opetussuunnitelman laadintaprosessi on käsittänyt lastentarhanopettajien

kanssa toteutettuja työpajoja 8.4. 2015; 15.4.2015; 11.5.2015; 18.11.2015. Lisäksi koko varhaiskasvatuksen henkilökunta on osallistunut learning cafe –iltaan joko 16.2.2016 tai 17.2.2016.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista. Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa.

On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan lapsi on aktiivinen tiedon rakentaja, joka oppii vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Uusien asioiden oppimisen perustana ovat lapsen aikaisemmat kokemukset, sillä uusia tietoja rakentuu aiemmin opitun pohjalle. Oppimisessa tärkeää on oppimisen ilo.

Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Oppimisen kannalta on tärkeää opittavan asian tai taidon monikanavaisuus: lapsi oppii leikkien, liikkuen ja tutkien. Esiopetuksessa toimivan henkilökunnan tehtävä on tarjota erilaisia, moninaisia tapoja oppimiseen lapsen mielenkiinnon ja henkilökohtaiset tarpeet ja vahvuudet huomioiden.

Vuorovaikutus toisten kanssa on keskeinen oppimisen perusta. Vuorovaikutuksessa toisten kanssa lapsi oppii sosiaalisia taitoja. Lapsi oppii ottamaan toiset huomioon kuuntelemalla toisia. Vuorovaikutuksessa toisten kanssa hän myös mutta myös harjoittelee tulemaan itse kuulluksi. Lapsen tulee saada myönteisiä kokemuksia itsestään oppijana. Pienryhmätoiminta on osa Someron kaupungin varhaiskasvatusta ja esiopetusta, jossa lapsi voi turvallisesti harjoitella vuorovaikutustaitojaan ja saada aikuisen johdolla myönteisiä kokemuksia omasta oppimisestaan.

Esiopetuksen opetus- ja toimintasuunnitelman lähtökohtana on lapsen kokemusmaailma. Henkilökunnan tehtävänä on luoda esiopetusryhmään positiivinen, innostava ja rohkaiseva ilmapiiri, jossa lapsen halu uuden oppimiseen mahdollistetaan ja herätetään.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu

läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työnteko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena². Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa otetaan laaja-alaisen osaamisen tavoitteet huomioon. Laaja-alaisen osaamisen kehittymisessä tärkeää on lapsen oppimisen ilon ja uteliaisuuden säilyttäminen ja kehittäminen. Esiopetuksessa henkilökuntaa toimii lapsen oppimisen ohjaajana, joka auttaa lasta tiedostamaan omaa oppimistaan.

Laaja-alaisen oppimisen kehittymiseen vaikuttaa suuresti esiopetuksen työskentelytavat ja oppimisympäristö. Yhdessä lasten kanssa henkilöstö kartoittaa ryhmän lasten erilaisia tapoja työskennellä ja oppia, jotka huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Oppimisympäristön rakentamisessa ja muokkaamisessa huomioidaan laaja-alaisen oppimisen tavoitteet sekä käytössä olevat työskentelytavat.

Lapsia rohkaistaan osallistumaan toiminnan suunnitteluun sekä oman toimintansa arviointiin. Perheille annetaan myös mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Esiopetus nähdään luontaisena jatkumona varhaiskasvatuksesta kouluun.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia

² Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

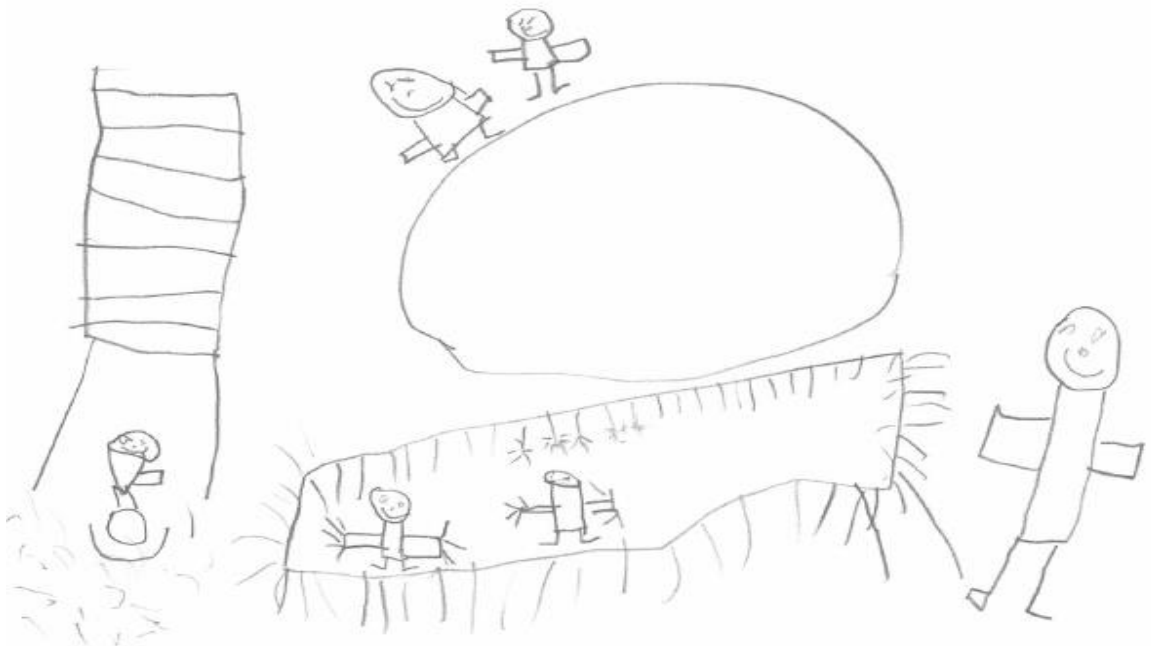
sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Esiopetuksen henkilöstö toimii oppimisen ohjaajana, jossa tavoitteena on lapsen ajattelutaitojen kehittyminen. Tavoitteena on, että lapselle muodostuu myönteinen käsitys itsestään oppijana. Lapsi tulee myös tietoiseksi omasta oppimisprosessistaan ja hänen on mahdollista ohjata omaa oppimistaan.

Ajattelua ja oppimista tuetaan kannustavassa ja rohkaisevassa ilmapiirissä, jossa on käytössä monipuoliset välineet ja toimintatavat uuden oppimiseen ja luovan sekä kriittisen ajattelun kehittämiseen. Lorut ja musiikki ja erilaiset kehittävät pelit ovat toiminnan arkea.

Arviointi

Arviointi lapsiryhmässä on jatkuvaa. Lastentarhanopettaja vastaa esiopetuksen tavoitteellisen esiopetuksen toteutumisesta ryhmässä. Ryhmän lastentarhanopettaja sekä muu ammattihenkilöstö havainnoi vuorovaikutusta ryhmässä ja yksittäisten lasten ajattelun sekä oppimisen taitoja. Havainnoinnit dokumentoidaan sovitusti ja kirjataan lapsen esiopetuksen opetussuunnitelmaan. Ryhmän henkilöstö kokoontuu viikoittain tiimipalaveriin, joissa näitä dokumentteihin liittyviä havaintoja arvioidaan sekä yksittäisen lapsen että koko lapsiryhmän tasolla ja otetaan huomioon suunniteltaessa tulevaa. Keskustelemalla lasten kanssa ohjataan heitä arvioimaan omaa oppimisprosessiaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksen kautta ja Somerolla korostetaan myönteistä ja rohkaisevaa oppimisympäristöä, joka vaikuttaa merkittävästi lapsen käsitykseen itsestä oppijana. Tärkeänä pidetään sitä, että lapsi tulee kuulluksi, oppii kuulemaan toisia sekä ottamaan toiset huomioon. Toisilla lapsilla on suuri merkitys oppimisen edistäjänä. Lapset opettavat asioita ja toimintamalleja toisilleen, mutta oppivat toisiltaan esimerkiksi seuraamalla ja jäljittelemällä toisten toimintaa. Yhteisissä leikeissä lapset oppivat monia asioita: persoonallisuus rakentuu sekä sosiaaliset, kognitiiviset ja vuorovaikutukselliset taidot kehittyvät. Esiopetuksen ilmapiiri on lasta arvostava ja perheiden tapoja sekä vakaumuksia kunnioittava. Esiopetuksessa tutustutaan aktiivisesti lähiympäristöön ja somerolaiseen kulttuuriin.

Pienryhmätoiminta on esiopetuksen arkea ja sitä kehitetään Somerolla edelleen.

Arviointi

Toimintaa arvioidaan säännöllisesti ryhmän tiimipalavereissa sekä yksikkötason oppilashuoltopalavereissa. Kehittämispäivissä (syksyllä ja keväällä) arvioidaan kulunutta vuotta ja pienryhmistä saatuja tuloksia.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä.

Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä

Lasten turvalliseen ja terveelliseen toimintaympäristöön kiinnitetään erityistä huomiota ja yhdessä vanhempien kanssa ohjataan lapsia tunnistamaan terveelliset elämäntavat. Lasten päivittäiseen liikkumiseen kiinnitetään huomiota lisäämällä lasten päivittäistä liikkumisen määrää

esiopetuksessa.. Lapsia ja vanhempia kannustetaan myös liikkumaan vapaa-aikana. Ilo kasvaa liikkuen – valtakunnallinen ohjelma ohjaa liikunnallista kasvatusta esiopetuksessa. Uimakoulu yhdessä Liikunta ry:n kanssa toteutetaan syksyisin ja kaupungin ulkoliikuntapaikkoja sekä liikuntasaleja käytetään säännöllisesti mahdollisuuksien mukaan.

Arviointi

Toteutetaan arjessa havainnoimalla sekä dokumentoimalla, joka ohjaa tulevaa suunnittelua. Arviointia tapahtuu myös lasten sekä huoltajien kuin myös lapsen kanssa toimivien asiantuntijoiden kanssa.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvallisen lukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia.

Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallisen lukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Lasten monilukutaitoa rikastetaan edelleen esiopetuksessa tarjoamalla lapsille tilaisuuksia ilmaista itseään monin eri tavoin. Lapsille tarjotaan erilaisia kulttuurielämyksiä kuten teatteria, elokuvia ja lapsia myös kannustetaan itse tuottamaan kulttuuria. (mm. omat taidenäyttelyt ja musiikkiesitykset). Lapsille tarjotaan elämyksiä ja annetaan haasteita heidän omien kiinnostuksenkohteidensa mukaisesti.

Arviointi

Arviointia toteutetaan jatkuvasti.

Arviointi toteutetaan havainnoinnin ja dokumentoinnin avulla sekä keskustelemalla lasten kanssa. Henkilöstö ohjaa lasten oppimista sekä ohjaa ja rohkaisee lapsia oman oppimisensa arviointiin.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä.

Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Esiopetus on yhdessä perusopetuksen kanssa opetushallituksen TVT- hankkeessa, jonka tarkoituksena on asteittain ottaa tv- laitteet käyttöön esiopetuksessa ja vähitellen yhdeksi oppimisen ja opetuksen välineeksi. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen toistensa kanssa, iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toinen toisiaan. Lasta tuetaan havaitsemaan omaa oppimisprosessiaan yhdessä lapsen kanssa havainnoimalla, keskustelemalla ja dokumentoimalla hänen oppimistaan. Huoltajat ovat tiiviisti mukana lapsen oppimisen havainnoinnissa. Lapselle annetaan aikaa oppia omaan tahtiinsa ja käytössä on monipuolisia oppimismenetelmiä ja toimintamalleja. Someron kaupungin esiopetuksen ja perusopetuksen Tvt-strategia.

Arviointi

Arviointi tukee oppimisprosessia. Tieto- ja viestintäteknologian osaamisen arviointia toteutetaan lapsia havainnoimalla sekä keskustelemalla lasten sekä heidän huoltajiensa kanssa. Somerolla toimii tv- strateginen ohjausryhmä, jonka kautta arvioidaan yleisesti esiopetuksen tv- taitojen osaamista Somerolla.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa³. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita.

Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

³ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Lasten osallistumista ja vuorovaikutuksen kehittymistä harjoitellaan jo varhaiskasvatuksessa pienryhmätoiminnan avulla. Pienryhmätoiminta on oleellinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Lasten osallistumista toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen edistetään muun muassa pitämällä lasten kokouksia. Vanhemmat ovat osallistuneet Someron esiopetuksen opetussuunnitelmaan vastaamalla kyselyyn.

Arviointi

Lapsilla on mahdollisuus esimerkiksi lasten kokouksissa arvioida sitä, kuinka hyvin he ovat saaneet osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon ryhmässä. Vanhemmilla on mahdollisuus arvioida esiopetuksen suunnittelua ja toteutusta vastaamalla kyselyyn, joka toteutetaan syyskauden ja kevätkauden lopussa. Henkilöstön omaa toimintaa arvioidaan eli oman toiminnan reflektointia toteutetaan jatkuvasti.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyvät mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea. Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Lasten kanssa toimivan henkilöstön tulee tiedostaa, että heidän tapansa toimia sekä lasten että aikuisten kanssa välittyvät lapselle. Toimintakulttuurissa pidetään tärkeänä lasten ja aikuisten keskinäistä sekä lasten ja aikuisten välistä kunnioitusta ja vuorovaikutusta. Toimintakulttuuria ja monipuolisten toimintatapojen käyttöönottoa kehitetään järjestämällä henkilöstölle monipuolista koulutusta. Koulutusten järjestämisen tavoitteena on henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittäminen ja uuden tutkimustiedon käyttöönotto toimintakulttuurin kehittämisessä. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjataan pedagogisella johtamisella ja yhteisissä pedagogisissa keskusteluissa sekä moniammatillisissa verkostoissa.

Arviointi

Henkilökunta käy jatkuvaa keskustelua ja arviointia toimintatapojen suhteesta esiopetuksessa asetettuihin tavoitteisiin. toimintatapojen arvioinnissa huomioidaan sekä lapsilta että vanhemmilta saadut palautteet. Toimintakauden lopussa esiopetuksen toteutusta Somerolla arvioidaan yleisesti. Kehittämispäivissä syksyllä ja keväällä arvioidaan kulunutta toimintakautta.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman perustana on yhdenmukainen ja tasavertainen esiopetus kaikille Somerolla esiopetukseen osallistuville lapsille. Inklusiivinen suuntaus Somerolla merkitsee sitä, että lapselle pyritään järjestämään hänen tarvitsemansa riittävä ja oikea-aikainen tuki kasvuun ja oppimiselle. Inklusiivisessa toimintatavassa tuki tuodaan lapsen luokse hänen omaan toimintaympäristöön.

Esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, joka varmistaa jokaisen lapsen kehittymisen sekä oppimisen omista lähtökohdistaan käsin. Sukupuolisensitiivinen ote varmistaa kullekin lapselle mahdollisuuden toimia omana yksilönään ja kunkin lapsen tasa-arvoisen kohtaamisen.

Tiivis yhteistyö vanhempien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan (VEO) kanssa varmistaa kunkin lapsen erityistarpeet huomioon otettaviksi toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Päiväkotiyksiköiden ja esiopetusryhmien yhteiset säännöt ja ohjeistukset varmistavat, että kaikille annetaan yhteneväistä esiopetusta koko kaupungin tasolla. Positiivinen ja lasta kuunteleva ilmapiiri sekä aikuisen aito läsnäolo on tärkeää esiopetuksessa Somerolla.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsia rohkaistaan ja kannustetaan kokeilemaan ja innostetaan oppimaan uutta. Ryhmässä aikuiset iloitsevat yhdessä lapsen kanssa hänen onnistumisistaan ja oppimisestaan taidoista. Lasten

toimintaa arvostetaan ja leikille annetaan aikaa, tilaa ja mahdollistetaan leikin jatkuvuus. Leikki on aina tavoitteellista: lapsi joko harjoittelee oppimiaan asioita ja opettelee uutta. Leikin kautta voidaan myös nähdä missä kehitysvaiheessa lapsi kulloinkin on ja tätä tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa.

Lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun ja ryhmissä on erilaisia tapoja osallistaa lapsia (mm. lasten kokouksia). Esiopetusryhmissä kuunnellaan ja ollaan aidosti läsnä myös kaikissa arjen tilanteissa ja tällöin lapsilta tulleet ideat toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen otetaan myös huomioon. Lasten tuotoksia arvostetaan laittamalla niitä esille kaikkien iloksi. Aikuisen tehtävä esiopetusryhmässä on rikastuttaa lapsen leikkiä joko ohjaamalla tai mallintamalla ollen leikissä mukana.

Henkilöstön tehtävä on luoda turvallinen ja positiivinen ilmapiiri, joka lisää oppimisen motivaatiota ja lasten sitoutumista yhteiseen toimintaan.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Lapsen osallisuutta toimijana edistetään sillä, että lapsella tarjotaan mahdollisuus kertoa mielipiteensä asioista sekä osallistua päätöksentekoon positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä. Lapsen itseluottamus kehittyy ja vahvistuu kun hän saa kokea itsensä sekä mielipiteensä tärkeäksi. Lapsen mahdollisuus osallistumiseen kehittää hänen taitojaan vuorovaikutuksessa, yhteistyössä sekä vastuunottamisessa.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Henkilökunnan tehtävä on luoda esiopetukseen turvallinen ja positiivinen ilmapiiri, joka tukee vuorovaikutusta sekä lasten että henkilöstön välillä. Esiopetuksessa työskentelevä henkilökunta havainnoi ja tukee lasten välistä positiivista vuorovaikutusta sekä tarvittaessa puuttuu mahdolliseen kiusaamiseen. Aikuinen iloitsee yhdessä lapsen kanssa tämän onnistumisesta ja luo välittävän sekä turvallisen ilmapiirin. Aikuinen on aidosti läsnä ja kuuntelee lasta. Lapselle annetaan mahdollisuus ilmaista tunteitaan, erilaiset tunteet hyväksytään ja tuetaan lasta nimeämään tunnetiloja. Lasten päivittäistä liikuntaa lisätään sekä sisällä että ulkona. Erilaiset liikuntavälineet ovat lasten saatavilla.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen. Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa. Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä.

Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Oppimisympäristöinä käytetään erilaisia tiloja monipuolisesti. Somero on maaseutukaupunki, jossa kaupungin keskusta ja ympäröivä luonto ovat lähellä toisiaan. Luonto on luonnollinen oppimisympäristö rakennetun ympäristön ohella Someron esiopetuksessa. Toiminnallisuus kuvastaa esiopetusta, jolloin esiopetusta toteutetaan tutkien, leikkien ja kokemuksellisen toiminnan kautta.

Arviointi

Oppimisympäristöjä sekä niiden turvallisuutta ja terveellisuutta arvioidaan säännöllisesti tiimipalaverissa. Tarvittaessa oppimisympäristöjä muokataan vastaamaan lapsiryhmän kuin myös yksittäisten lasten pedagogisia tarpeita. Pihojen terveellisuutta ja turvallisuutta arvioidaan yhdessä teknisen toimen ja ympäristöterveydenhuollon kanssa säännöllisesti.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen välillä on suunnitelmallista ja jokapäiväistä. Osa esiopetuksesta toteutuu varhaiskasvatuksen yhteydessä ja tällöin yhteistyö on erittäin tiivistä.

⁴ Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

Erillisessä yksikössä toimivan esiopetusryhmän yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa toteutuu yhteiskäytössä olevien tilojen (esim. liikuntasalit) ja yhteisten tapahtumien kautta. Yhteistyön malleja kehitetään yhteisten kehittämispäivien ja yhteistyöpalaverien avulla.

Esiopetuksen ja perusopetuksen nivelvaiheen yhteistyön koordinoijana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO), joka laatii palaverien aikataulutuksen ja osallistuu palavereihin mahdollisuuksiensa mukaan. Nivelvaiheen yhteistyö toteutuu varhaiskasvatuksen vuosikellon mukaisesti.

Arviointi

Yhteistyötä esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen välillä arvioidaan säännöllisesti yhteistyöpalaverissa varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen välillä. Varhaiskasvatuksessa ollaan ottamassa käyttöön laadunhallintamalli, jonka avulla myös yhteistyötä on mahdollista tulevaisuudessa arvioida.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁵.

Kaupungintasolla opetussuunnitelmatyön laadintaa ohjaa perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstöstä koostuva ohjausryhmä. Esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistyönä.

Yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen välillä on viikoittaista. Yksiköiden yhteisissä viikoittaisissa palavereissa ja kehittämispäivissä arvioidaan sekä suunnitellaan toimintaa ja yhteisiä tempauksia sekä juhlia. Lapsen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa tehdään tiivistä yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa mikäli lapsella on tuen tarvetta. Yhteistyössä kehitetään myös lapsiryhmän tai yksittäisen lapsen oppimisympäristöä. Pienryhmätoiminta on esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaa.

⁵ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Arviointi

Yhteistyötä arvioidaan säännöllisesti tiimipalaverissa sekä kehittämispäivien yhteydessä kuin myös esiopetuksen toimintasuunnitelmassa. Lisäksi yhteistyön arviointia toteutetaan henkilöstölle suunnattujen kyselyiden muodossa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskusteluille huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä

Yhteistyö huoltajien kanssa perustuu kasvatuskumppanuuteen. Huoltajien kuuleminen, kunnioittaminen, luottamus ja vuorovaikutuksellinen dialogi ovat tärkeitä asioita Someron esiopetuksessa ja muussa varhaiskasvatuksessa. Alkukeskustelun ja siirtopalaverien tärkeyttä korostetaan, koska näiden keskustelun kautta saadaan tärkeää tietoa lapsesta sekä hänen mahdollisista erityistarpeistaan. Vanhemmille järjestetään päivittäin aikaa keskusteluun mikäli he tuovat ja hakevat lastaan esiopetuksesta. Wilman käyttöönotto keväällä 2016 on helpottanut yhteydenpitoa henkilöstön ja huoltajien välillä kun päivittäisiä tapaamisia ei ole. Säännölliset tapaamisen lapsen esiopetuksen opetussuunnitelman puitteissa tarjoaa mahdollisuuden huoltajille tuoda esille omaa lastaan koskevia asioita sekä esiopetuksen toiminnassa mahdollisesti tarpeen otettavia seikkoja. Esiopetuksen aluksi järjestetään vanhempainilta, jossa uuden esiopetussuunnitelman tavoitteet ja sisältö esitellään vanhemmille. Vanhempainiltoja pidetään säännöllisesti esiopetuskauden alussa.

Arviointi

Lasten vanhemmilta tulleiden palautteiden kautta arvioidaan yhteistyön toimivuutta. Yksittäisen lapsen osalta yhteistyötä arvioidaan lapsen esiopetuksen opetussuunnitelma –palaverissa. Kerran vuodessa kerättävien asiakaspalautteiden avulla arvioidaan myös yhteistyön toimivuutta koko esiopetuksen osalta

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, siirtymävaihe saattaa olla hyvin erilainen riippuen siitä tarvitseeko lapsi esiopetuksen lisäksi täydentävää päivähoitoa. Lapsi saattaa jatkaa samassa päiväkotiryhmässä siirtyessään esiopetukseen tutun henkilöstön kanssa, jolloin varsinaista siirtymävaihetta ei välttämättä tule. Mikäli lapsi on aikaisemmin ollut varhaiskasvatuksen piirissä, mutta esiopetukseen siirtyessään ei enää tarvitse esiopetuksen lisäksi päivähoitoa, hän saattaa siirtyä fyysisesti erilliseen esiopetusta tarjoavaan ryhmään. Kun lapsi siirtyy fyysisesti erilliseen ryhmään hänelle vieraiden aikuisten kanssa, siirtymävaihe sisältää alkukeskustelun, tutustumisen ryhmään, henkilöstöön ja ryhmän toimintaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen nk. siirtopalaverissa Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyötä ja yhteisiä toimintamalleja kehitetään yhteisissä koulutuksissa ja kehittämispäivissä. Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, hänen esiopetuksen oppimissuunnitelmansa siirtyy perusopetukseen lapsen mukana.

Arviointi

Siirtymävaihetta arvioidaan säännöllisesti esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen välillä.

⁶ Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta. Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Esiopetuksen toiminnan suunnittelun, toiminnan ja arvioinnin perustana on lapsi omine tarpeineen. Jokaiselle lapselle laaditaan oma esiopetuksen suunnitelma yhteistyössä lapsen esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa ovat lasten kiinnostuksen kohteet. Lapset oppivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota mm. vuorovaikutusleikkien muodossa (ryhmätheraplay). Lapsia osallistetaan toiminnan suunnitteluun pitämällä lasten kokouksia, jossa lapset saavat olla mukana päättämässä esiopetuksen toimintaan liittyvistä asioista.

Leikin merkitystä lasten toiminnassa korostetaan, koska lapsi harjoittelee jo oppimaansa leikin avulla tai opettelee aivan uusia taitoja. Leikille annetaan tilaa ja aikaa sekä annetaan mahdollisuus myös pitkäkestoiseen leikkiin (leikin jatkuminen mahdollistetaan). Esiopetuksessa käytetään monipuolisia työtapoja, sillä tärkeää on tarjota lapselle oppimiskokemuksia monien eri kanavien kautta. Learning by doing on tärkeä huomioitava oppimisen näkemys esiopetuksessa. Lapsi oppii omien kokemustensa kautta, joten uuden oppiminen tulee rakentua aiemmin opitun perustalle. Työtapoja kehitetään uuden tutkimustiedon ja asiantuntijoiden kanssa tehtävän yhteistyön avulla.

Arviointi

Työtapojen monipuolisuutta arvioidaan jatkuvasti. Jokaisella lapsella on ominainen tapa oppia asioita, joten lapsen opetussuunnitelmassa tähän kiinnitetään erityistä huomiota. Havainnointi ja niiden dokumentointi antavat tietoa kunkin lapsen kehitysvaiheesta sekä hänelle sopivista työtavoista.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁷. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁸. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvu ympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁹. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia.

Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea. Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahuuksista ja kehittämialueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan¹⁰.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin¹¹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia.

⁷ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

⁸ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

¹⁰ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

¹¹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus¹². Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Toiminnan jatkuva arviointi on laadukkaan esiopetuksen kulmakivi. Esiopetuksen opetussuunnitelmaa arvioidaan yksittäisen lapsen sekä ryhmän osalta havainnoimalla ja kirjaamalla tehdyt havainnot. Lapsen omaa itsearviointia kehitetään keskustelemalla lapsen kanssa ja rohkaisemalla lasta arvioimaan omaa toimintaansa. Huoltajat kasvatuskumppaneina osallistuvat yksittäisen lapsen, toiminnan ja esiopetuksen opetussuunnitelman arviointiin.

Arvioinnilla on tärkeä merkitys lapsen kehityksen, oppimisen ja työtapojen arvioinnissa. Lapsen oppimista arvioidaan esiopetuksen tehtäväpaketilla, joka toteutetaan esioppilailla elo-syyskuussa. Esiopetuksen tehtäväpaketti tehdään uudestaan vuoden vaihteessa lapsilla, joilla on syksyllä todettu olevan seurannan tarvetta taitojen suhteen. Lapsi voi tarvita oppimisessaan tai kehityksessään tukea ja tällöin käytössä on kolmiportaisen tuen malli. Kolmiportaisen tuen malliin kuuluvat pedagoginen arvio ja esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen vaiheessa pedagoginen selvitys. Kun lapsi tarvitsee oppimisessaan tai kehityksessään erityistä tukea laaditaan hänelle henkilökohtainen oppimisen järjestämistä koskeva suunnitelma.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

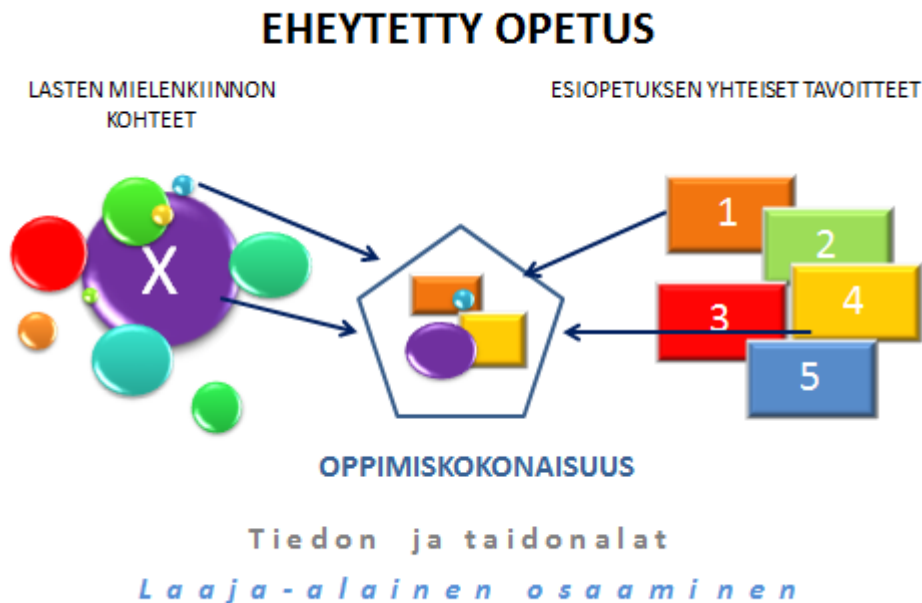
Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään

¹² Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuva 2 Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen** toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän

kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Musiikillinen toiminta kuuluu esiopetuksessa jokapäiväiseen toimintaan. Lauletaan ja kuunnellaan erilaista musiikkia. Yhdistetään liikuntaa, maalausta, tanssia ja musiikkia toiminnassa. Tutustutaan erilaisiin soittimiin ja tarjotaan lapsille mahdollisuus niiden käyttöön sekä rakennetaan yhdessä lasten kanssa soittimia. Rohkaistaan lapsia ilmaisemaan itseään ja tunteitaan musiikin avulla sekä ideoimaan erilaisia musiikkiesityksiä esimerkiksi juhliin. Kutsutaan myös paikallisia muusikkoja vierailulle esiopetusryhmään (esim. Apollo –orkesteri, Tiisu). Musiikissa tutustutaan muun muassa sen erilaisiin tempoihin, voimaan, keston sekä soitinväriin. Lapsilta tulevat ideat ja musiikkimielitymukset otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa. Myös lasten erilaiset kulttuuritaustat otetaan huomioon musiikin kuuntelemisessa, laulamissa ja tanssissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Ohjataan lapsia arvostamaan käsityötä. Luodaan lapsia ja heidän tekemisiään arvostava ilmapiiri ripustamalla lasten töitä esille. Harjoitellaan erilaisten tekniikoiden (mm. virkkaus, ompelu, neulominen, puukäsityö, muovailu) ja välineiden käyttöä käsityön tekemisessä. Tutustutaan myös paikalliseen käsityöperinteeseen kutsumalla käsityön taitajia vierailulle. Annetaan lasten toteuttaa itseään omien ideoidensa ja mielikuvituksensa pohjalta. Lapsilla on mahdollisuus osallistuvat pitkäkestoisempaan projektiin esimerkiksi yhdistämällä käsityön ja teatterin valmistamalla sormi- tai käsinuket teatteriesitykseen. Eri kulttuuritaustan omaavilla lapsilla on mahdollisuus tuoda esille omaa käsityöperinnettään. Hyödynnetään myös esiopetusryhmässä olevien lasten vanhempien ja/tai isovanhempien osaamista kutsumalla heitä esiopetusryhmään esittämään käsityötaitojaan.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Kuvallisessa ajattelussa ja kuvailmaisussa rohkaistaan lasta tuottamaan kuvia eri tavoin oman mielikuvituksensa mukaisesti. Lapsille annetaan mahdollisuus vapaisiin piirustus- / kuvataidehetkiin. Yhdistetään musiikki, kuvataide ja liikunta. Käytetään monipuolisesti eri materiaaleja välineitä kuten esimerkiksi tv- laitteita valokuvaukseen ja videointiin. Lasten

kuvailmaisua ja mielikuvitusta kehitetään esim. saduttamalla sekä annetaan lapsille mahdollisuus kuvittaa satuja ja runoja. Lasten kanssa havainnoidaan luontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa havainnoidaan lasten itsensä tuottamia kuvia ja järjestetään esimerkiksi niistä taidenäyttely joko esiopetustilaan tai mahdollisesti myös muihin julkisiin tiloihin kaikkien somerolaisten nähtäville, esimerkiksi kirjastoon. Lasten kanssa käydään mahdollisuuksien mukaan myös paikallisissa taidenäyttelyissä. Havainnoidaan lasten kanssa taideteoksia, muotoilua sekä erilaisia kuvia ympäristössä ja mediassa.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Esiopetuksen rohkaiseva ja positiivinen ilmapiiri rohkaisee lapsia monipuoliseen suulliseen ja keholliseen ilmaisuun. Lapsilla on mahdollisuus laulun, tanssi, teatterin, runouden kautta ilmaista itseään ja tunteitaan. Esiopetuksessa draamakasvatus sisältää teatterin ja draaman toimintamuotoja. Draaman ja teatterin toimintamuotoja ovat esimerkiksi nukketeatteri-, pöytäteatteri, pantomiimi, lasten omat esitykset, mielikuvitusleikit jne. Lasten mielikuvitusta kehitetään kirjallisuuden ja sadutuksen avulla. Lasten kanssa käydään mahdollisuuksien mukaan elokuvissa, musiikki-, tanssi- ja teatteriesityksissä.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista.

Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnistetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Lasten kielen oppiminen on keskeisellä sijalla kaikessa toiminnassa esiopetuksessa ja oppimisympäristöjen suunnittelussa sekä niiden muokkaamisessa. Lapsille luetaan monipuolisesti erilaista kirjallisuutta, loruja, runoja ja riimejä. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään kielellisesti keskustelemalla lasten kanssa. Lapsia myös kannustetaan muun muassa itse keksimään satuja, kuuntelemaan alkuaäniteitä sekä nimeämään kirjaimia. Lasten kielellisiä taitoja, puheilmiasua ja sensomotorisia taitoja kehitetään monin eri menetelmin mm. Kili-kerhon avulla. Kielen ja puheen tukena esiopetuksessa ovat käytössä kuvat ja tarvittaessa myös tukiviittomat. Esiopetuksessa olevien lasten kulttuuritaustat huomioidaan siten, että eri kulttuurista tulleilla lapsilla on mahdollisuus opettaa muille lapsille esimerkiksi lastenlauluja, leikkejä ja tervehdyksiä omalla kielellään.

Esiopetuksessa tutustutaan myös somerolaisiin murre-sanoihin ja kutsutaan esimerkiksi paikallisia sanataitureita sekä kirjailijoita vierailulle ryhmään. Esiopetuksen henkilöstö käyttää tietoisesti rikasta suomenkieltä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, lorujen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana. Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan. Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Esiopetukseen luodaan rohkaiseva, kannustava ja positiivinen ilmapiiri, jossa lapsi uskaltaa ilmaista itseään. Lapsille luetaan paljon erilaisia tarinoita ja keskustellaan luetuista tarinoista. Lapsia innostetaan lukemaan ja kirjoittamisen oppimiseen. Esiopetuksessa kannustetaan lapsia tuottamaan itse tarinoita, joita ryhmän aikuiset dokumentoivat. Esiopetusryhmässä tutustutaan

paikalliseen Somero-lehteen ja toteutetaan mm. sanomalehti- /kirjaviikkoja, jolloin tehdään omia sanomalehtiä tai kirjoja. Lapsen oman äidinkielen tuottamista tuetaan. Lapsi ohjataan huomaamaan ympäristössä puhuttuja eri kieliä.

Kutsutaan somerolaisia sanataitureita vierailulle ja osallistutaan kirjaston satutunneille. Tutustutaan paikalliset runoilijoiden runoihin sekä paikallisiin murresanoihin ja sananparsiin. Kutsutaan isovanhemmat esiopetuksessa järjestettäviin teemapäiviin. Lasten osallisuuden ja mielenkiinnon kohteiden huomioiminen:

Lapsilla on mahdollisuus tuoda omia kirjojaan esiopetukseen, joita luetaan yhdessä. Henkilökunta kuuntelee lasta aidosti ja keskustele heidän kanssaan, jolloin lapsilla on mahdollisuus tuoda mielipiteitään esiin. Tutustutaan teatteriin ja tehdään lasten kanssa yhdessä teatteriesityksiä. Esiopetusryhmissä on erilaisia tapoja tuoda lapsia yksilöllisesti esiin esimerkiksi siten, että lapset ovat vuorollaan viikon ”tähti”, jolloin kukin lapsi saa erityishuomiota. Lapsen oppimista tuetaan kun hän osoittaa kiinnostuksensa esimerkiksi kirjaimiin ja sanoihin. Toiminnassa toteutetaan oman lelun päivä, jolloin lapsi saa tuoda itselleen tärkeän lelun kotoa ja hän voi kertoa lelustaan muille (vahvistaa lapsen itsetuntoa).

Minä ja meidän yhteisömmme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja.

Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylelle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan sekä Suomen historiaan esimerkiksi viettämällä itsenäisyyspäiväjuhlia ja lukemalla lapsille aiheeseen liittyviä kirjoja (esim. Koirien kalevala, Tatun ja Patun Suomi). Keskustellaan lasten historian vaikutuksesta nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Huomioidaan toiminnassa suomalaisten merkkihenkilöiden syntymäpäivät ja opetellaan lasten kanssa suomalaisia perinneleikkejä. Järjestetään esiopetusryhmässä myös muun muassa perinneviikkoja, jolloin ryhmään tuodaan vanhoja esineitä. Historiaan ja perinteeseen tutustutaan leikkien liikkuen, taidekasvatuksen avulla sekä tutkien ja keskustellen.

Tutustutaan menneeseen aikaan käymällä vierailulla museossa ja perinnetiloilla sekä muihin historiallisesti tärkeisiin kohteisiin. Kulttuuriperintöön tutustutaan myös hyödyntämällä lasten vanhempien ja isovanhempien asiantuntemusta. Someroon kotiseutua ja sen erityispiirteisiin tutustutaan monipuolisesti.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä** kasvatusta. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitojakehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ystävällisesti ja toisia kuten myös ympäristöä kunnioittaen. Lapsia ohjataan tunnistamaan ja nimeämään omia tunnetilojaan sekä ymmärtämään toisten tunnetiloja. Tunnetaitoja harjoitetaan tunnekuvien ja erilaisten tunnetaito-ohjelmien avulla. Esiopetusryhmässä luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa lapsilla on mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitojaan eli kykyä toimia toisten kanssa, ilmaisemaan omia mielipiteitään ja tunteitaan sekä kykyä ratkoa rakentavasti esille tulevia ristiriitatilanteita vertaisryhmässä.

Ryhmän henkilöstö antaa positiivisen mallin siitä, miten kanssaihmiä kohdellaan. Lapsi ohjataan arvostamaan ja hyväksymään erilaisuutta sekä arvostamaan muita ihmisiä ja uskontoja.

Seurakunnan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä esimerkiksi seurakunnan työntekijät pitävät ryhmissä pyhäkouluja ja lapsiryhmät käyvät kirkossa. Tutustutaan eri kulttuureihin ja uskontoihin esimerkiksi juhlien ruokien ja tapojen muodossa. Erilaisiin perhejuhliin voidaan tutustua siten, että lapset kertovat omien perheidensä perhejuhlista sekä niihin liittyvistä tavoista. Eri kulttuurista tulevien lasten vanhemmat voidaan myös kutsua esiopetusryhmään kertomaan omasta kulttuuristaan.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt

- tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on matemaattisten taitojen opettelussa sekä teknologia- ja ympäristökasvatusten toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia** taitojaan toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluoihin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon

mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla. Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Somerolla matematiikan harjoittelu perustuu toiminnalliseen (unkarilaiseen) matematiikkaan, joka perustuu ihmettelyyn tutkimiseen ja havainnointiin. Matematiikkaa harjoitellaan arjen jokapäiväisissä tilanteissa ja leikin lomassa. Lapsi innostetaan huomioimaan erilaisia matemaattisia havaintojaan kuten lukumääriä, vertailua ja luokittelua arjen erilaisissa ympäristöissä. Lapsia ohjataan monin eri tavoin ja eri ympäristöissä mittaamaan pituutta, matkaa, aikaa ja painoa konkreettisin arjen välinein. Lasten ideat ja kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon siten, että lapsilla on mahdollisuus kokeilla ja tutkia itse kiinnostavia kohteita. Muotoihin tutustutaan arjen toiminnassa ympäristöä havainnoimalla. Aikakäsitteitä kuten vuorokaudenaikoja käsitellään kuvin (päiväjärjestys). Matematiikkaan harjoitellaan kokonaisvaltaisesti liikunnan, musiikin, leikin ja kaiken toiminnan kautta.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syyseuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Somero on maaseutukaupunki ja ympäristökasvatusta pidetään tärkeänä. Lapsia ohjataan kestäväen kehityksen ajatteluun arjen toimintoissaan sekä luonnon kunnioittamiseen. Tutustutaan lähiympäristön maatalous- ja eläintiloihin sekä tutustutaan erilaisiin kasveihin. Toteutetaan metsäretkiä ja kiinnitetään lasten huomiota luonnonsuojelun merkitykseen. Metsäretkillä havainnoidaan luonnon moninaisuutta vuodenaikojen mukaan. Metsämörri - toimintaa ja metsärasteja toteutetaan lähimetsässä. Keskustellaan ja tutustutaan siihen, mistä ruoka tulee ja mikä on "lähiruokaa".

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia** ratkaisuja ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Somerolla lisäksi lapset tutustuvat erilaisiin oppimistapoihin ja tekniikoihin muun muassa tvt-strategian mukaisesti tabletteihin yhtenä oppimisen välineenä. Lapset tutkivat asioita ja ilmiöitä esimerkiksi mikroskooppien ja luuppien avulla, mutta myös ottamiensa valokuvien (tableteilla) avulla. Tutustutaan veden olomuotoihin ja painovoiman tutkimiseen eri välinein. Teknologisia taitoja harjoitellaan erilaisissa ympäristöissä rakentamalla, askartelemalla, leikkimällä ja kokeilemalla. Lapsia rohkaistaan ihmettelemään, kysymään, etsimään tietoa ja vastauksia sekä arvioimaan erilaisia asioita moninaisissa ympäristöissä.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa

harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Someron esiopetus on mukana ”ilo kasvaa liikkuen” – valtakunnallisessa ohjelmassa, jossa lisätään lasten liikkumista päivittäin esiopetuksessa. Esiopetuksessa olevat lapset osallistuvat yhteistyössä Liikunta ry:n kanssa toteutettavaan uimakouluun. Esiopetuksessa toteutetaan kävelyretkiä, talvella hiihdetään ja luistellaan sekä toteutetaan myös erilaisia liikuntatapahtumia yhdessä muun varhaiskasvatuksen kanssa.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen. Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Someron esiopetuksessa ruokailutilanteeseen luodaan kiireetön ilmapiiri ja erityistä huomiota kiinnitetään ruokailutapoihin, jotta kaikille lapsille taataan ruokarauha. Lapsi ohjataan maistamaan kaikkea ruokaa ja tilanteesta luodaan kannustava. Tutustutaan ruoan alkuperään eli mistä ruoka tulee ja tutustutaan kasvien kasvuun esimerkiksi miten vilja kasvaa pelloilla. Lapset kasvattavat mahdollisesti omia taimia, joita sitten valmiina vihanneksina maistelevat. Tutustutaan erilaisiin ruokakulttuureihin lasten vanhempien asiantuntemusta hyödyntäen. Lapset tutustuvat mahdollisuuksien mukaan ruoan valmistamiseen ryhmässä. Pidetään esimerkiksi sadonkorjuujuhlia, joissa maistellaan erilaisia kasviksia ja hedelmiä.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmista arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

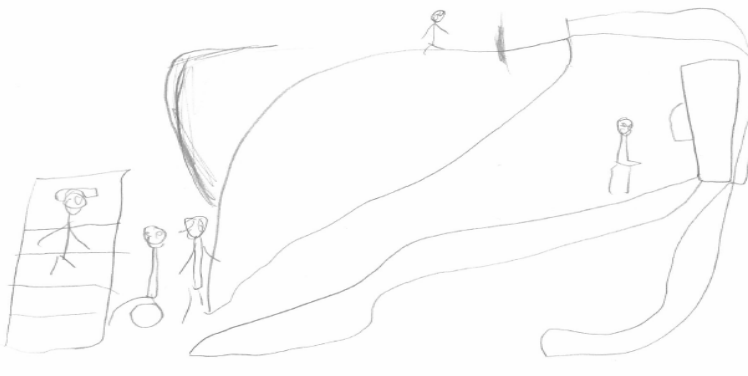
Somerolla lasten turvallisuus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa varmistetaan laaditun turvallisuussuunnitelman mukaan. Turvallisuussuunnitelma päivitetään vuosittain. Lasten turvallisuuteen sekä sisällä ja ulkona kiinnitetään jatkuvaa huomiota ja mahdollisiin puutteisiin tai häiriötekijöihin puututaan välittömästi. Kasvatuskumppaneina lasten huoltajien kanssa keskustellaan lasten turvallisuuteen liittyvistä asioista. Lapsia kuunnellaan ja heidän kertomuksiaan kokemistaan turvattomuutta aiheuttavista tilanteista tai seikoista kunnioitetaan. Mahdollisiin kiusaamistilanteisiin puututaan välittömästi.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelmanperusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä¹³. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Kaksi- ja monikielisten lasten esiopetus Somerolla järjestetään lähipalveluperiaatteella. Esiopetuksessa käytetään suomenkieltä ja tarvittaessa tukiviittomia. Kuvia käytetään kielen tukena. Eri kieltä puhuvia lapsia kannustetaan puhumaan omaa äidinkieltään sekä mahdollisesti opettamaan myös omaa kieltään (esim. lauluja, yksittäisiä sanoja, tervehdyksiä) muille esiopetusryhmässä oleville lapsille.

¹³ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri – identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomaväriä sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksenarjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielen opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä

esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikyly on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielillä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä¹⁴. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

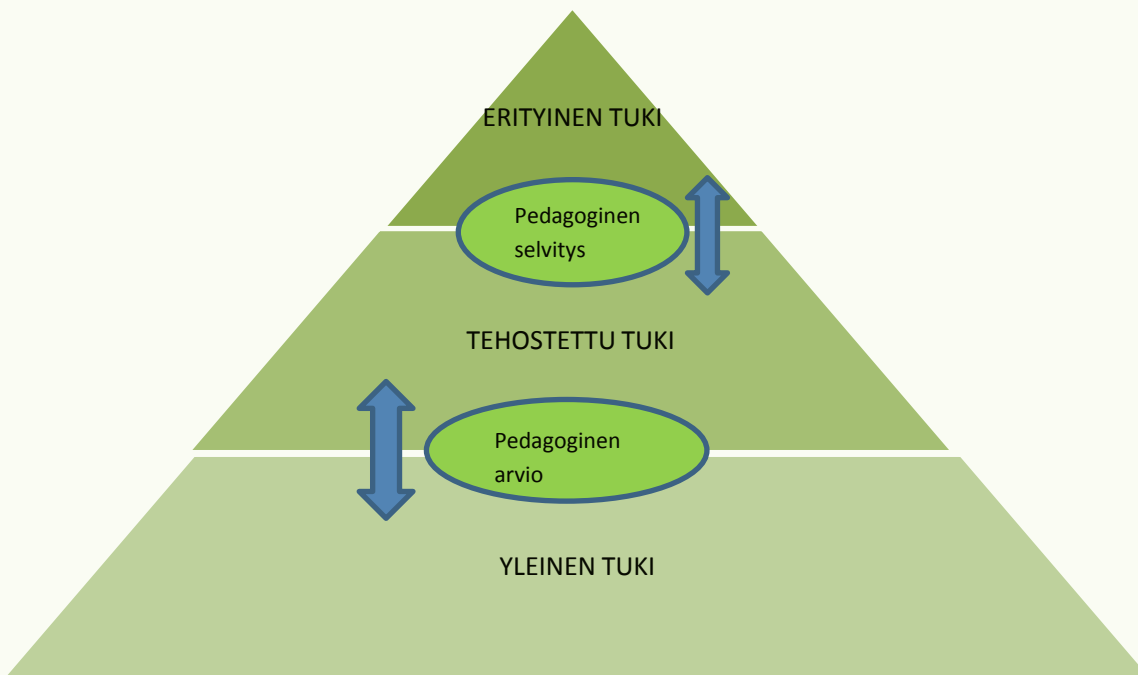
Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

¹⁴ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Somerolla kaikille esiopetuksessa oleville yleisen ja tehostetun tuen piiriin kuuluville lapsille laaditaan yksilökohtainen opetussuunnitelma (leops, lapsen esiopetuksen opetussuunnitelma), joka on jatkumo lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan (vasu). Tehostetun tuen oppimissuunnitelma laaditaan lapselle, joka tarvitsee tehostetumpaa tukea oppimisessaan. Lapselle, joka esiopetuksessa tarvitsee erityistä tukea, laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Kuva 3 Kolmiportaisen tuen malli

Kolmiportaisen tuen järjestäminen käytännössä Somerolla:

Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
<ul style="list-style-type: none"> • pienryhmätoiminta • toiminnallisuus • konkreettiset välineet • ryhmän rakenne tukemassa yleistä tukea • yksilöllinen ohjaus ja tuki • vasun/ leopsin laatiminen ->yleisen tuen perusta, yksilölliset tavoitteet • kuvallinen päiväjärjestys, kuvien käyttö yleisesti (toiminnanohjaus/ päivä- ja viikkojärjestyskuvat) • ennakointi • moniammatillisuus • oppimisympäristön muokkaaminen ja suunnittelu • kasvatuskumppanuus • laadukas varhaiskasvatus • lasten havainnointi ja havaintojen kirjaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • pienryhmätoiminta • kuvat (toiminnan ohjauksessa, viikko- ja päiväjärjestys) • lapsen oma kuvallinen päiväjärjestys • viittomat • kilikerho • lisäresurssi (avustajapalvelu) • yksilöllinen oppimissuunnitelma • yksilölliset ratkaisut, eriyttäminen • moniammatillinen yhteistyö • sosiaalisten taitojen vahvistaminen • ohjeiden kuvittaminen • Varhaiskasvatuksen erityisopettajan (VEO) tuki 	<ul style="list-style-type: none"> • lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) • pienryhmätoiminta • toiminnallisuus/monikanavaisuus vielä korostetummin (kaikin aistein asiaan tutustuminen) • kommunikaatiokansio • viittomat • aikuisen ohjaus ja tuki • tarkoin harkitut materiaalit (marjamäki, nallematikka, rosvojuttuja) • toimintatavat ryhmässä, tarkasti sovittu, yhtenäiset, johdonmukaiset parityöskentely • mukautettu oppimateriaali • mahdollinen henkilöresurssi esim. ryhmä/henkilökohtainen avustaja • ryhmäkoon pienentäminen • muut ohjaus ja tukipalvelut (esim. toimintaterapeutti, tulkki) • apuvälineet

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea¹⁵. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen

¹⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto)

Somerolla varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on käytössä nk. kaksivaiheinen tutustuminen. Esiopetukseen tulevien lasten huoltajat tutustuvat ensin lapsen tulevaan esiopetusryhmään, jolloin henkilökunnalla ja huoltajilla on mahdollisuus keskustella lasta koskevista asioista. Vasta tämän tutustumiskäynnin jälkeen huoltajat tulevat tutustumaan esiopetusryhmään esiopetukseen tulevan lapsen kanssa yhdessä. Someron esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyötä kuvastaa kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuuden rakentaminen aloitetaan huoltajien ensimmäisestä tutustumiskäynnistä ryhmään. Esiopetuksessa olevien lasten huoltajiin ollaan yhteydessä heti jos lapsella ilmenee tuen tarvetta. Lapsen tuen tarpeet otetaan puheeksi heti esiopetuksen oppimissuunnitelman laadinnan yhteydessä. Yhteydenotto huoltajiin toteutetaan myös heti jos lapsen tuen tarpeessa ilmenee muutoksia.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia ja päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Somerolla kaikille esiopetukseen tuleville lapsille laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (leops) yleisen tuen aikana yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen vaiheessa – lomake laaditaan lapsille, jotka tarvitsevat tehostetumpaa tukea oppimisessaan. Lapsille, jotka ovat saaneet erityisen tuen päätöksen, laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksen toimintasuunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota lasten psyykkiseen ja fyysiseen oppimisympäristöön. Psyykinen oppimisympäristö edellyttää henkilöstöltä johdonmukaisuutta ja yhteistä pedagogista tietoisuutta siitä, miksi toimitaan juuri näin. Positiivinen, kiireetön, hyväksyvä ilmapiiri ja lapsen yksilöllinen huomioiminen tukee lapsen oppimista ja kehitystä. Fyysisen oppimisympäristön jatkuva arviointi ja muokkaaminen lapsen ja ryhmän tarpeita vastaavaksi koetaan tärkeänä lapsen kehityksen edistäjänä.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti¹⁶. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Lapselle annetaan tehostettua tukea kun yleinen tuki ei enää riitä. Lapsen tuen tarvetta varten tehdään pedagoginen arvio, jonka perusteella kirjataan lapsen tuen tarve lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Tehostetun tuen tarvetta arvioidaan yhteistyössä lapsen huoltajien ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. Lapselle suunnattu tehostettu tuki ja siihen liittyvät tuen muodot kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen vaiheessa – lomakkeeseen yhteistyössä lapsen huoltajien ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. Tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan¹⁷. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa¹⁸. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan

¹⁶ Perusopetuslaki 16 a § mom. (642/2010)

¹⁷ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

¹⁸ Perusopetuslaki 16 a § 1mom. (642/2010)

- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoidenvastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta¹⁹. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

¹⁹ Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Erityistä tukea annetaan lapselle kun yleinen ja tehostettu tuki ei enää riitä vaan lapsi tarvitsee vahvempaa ja pitkäaikaisempaa tukea oppimiseensa ja kehitykseensä. Somerolla erityistä tukea tarvitsevat lapset sijoitetaan lapsen erityistarpeet huomioon ottaen pääasiassa pienryhmiin, joissa henkilöstöresurssina on kaksi lastentarhanopettajaa, päivähoitaja ja avustaja. Pienryhmiä on Somerolla kaksi. Osa erityisen tuen lapsista sijoitetaan nk. tavalliseen lapsiryhmään mahdollisesti henkilökohtaisen avustajan tuella. Tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös²⁰. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen²¹. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla²². Päätös on aina perusteltava²³. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten²⁴. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Lapsen tuen tarvetta arvioidaan esiopetuksen henkilöstön, lapsen huoltajien ja oppilashuollon edustajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO) toimii palaverin koollekutsujana. Somerolla lapsen huoltajat hakevat lapselleen erityisen tuen päätöstä ja sivistysjohtaja laatii asiasta viranhaltijapäätöksen. Kun lapsi on saanut erityisen tuen päätöksen, hänelle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) yhteistyössä huoltajien ja oppilashuollon edustajien kanssa

²⁰ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

²¹ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

²² Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

²³ Hallintolaki 45 § 1 mom. (434/2003)

²⁴ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

Pidennetty oppivelvollisuus

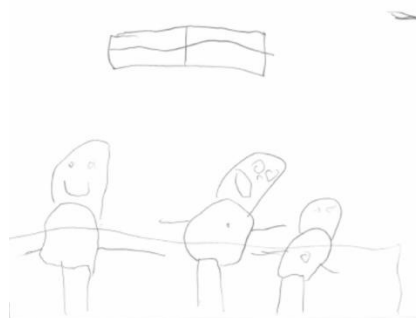
Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin²⁵. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta²⁶. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen²⁷. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta²⁸. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin²⁹ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

²⁵ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

²⁶ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

²⁷ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

²⁸ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

²⁹ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla³⁰. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkiä tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla

³⁰ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

6. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä³¹.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus³².

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää³³. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon³⁴. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa.

Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5³⁵.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus³⁶. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset³⁷. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla³⁸. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen

³¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

³² YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

³³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1-2 mom.

³⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

³⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

³⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

³⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla³⁹. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa⁴⁰.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja⁴¹. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia⁴².

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano⁴³. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokooa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu⁴⁴. Ryhmä monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

³⁹ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁴⁰ Oppilas- opiskelijahuoltolaki(1287/2013) 15 § ja 17 §

⁴¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1-2 mom.

⁴² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

⁴³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1-4 mom.

⁴⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä⁴⁵. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin⁴⁶, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille⁴⁷.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa⁴⁸.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa⁴⁹.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen⁵⁰. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa

⁴⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

⁴⁶ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁴⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

⁴⁸ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

⁴⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

⁵⁰ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti⁵¹. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.⁵² Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta⁵³.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:⁵⁴

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.⁵⁵

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.⁵⁶

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.⁵⁷

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä

⁵¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁵² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

⁵³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

⁵⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3-4 mom.

⁵⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

⁵⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

⁵⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi⁵⁸. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot⁵⁹. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹⁰⁸. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.⁶⁰

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa⁶¹. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä.

Suunnitelmat ovat:

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus⁶²
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta⁶³
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma⁶⁴.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

[Oppilashuollon perustana on Someron kaupungin oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelma.](#)

⁵⁸ Opiskelija- ja oppilashuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

⁵⁹ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

⁶⁰ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

⁶¹ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

⁶² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

⁶³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁶⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁶⁵.

Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuva erityinen koulutustehtävä. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteeseen taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteeseen perustuvaan järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa..

⁶⁵ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)